

Maa- ja metsätalousministeriölle
Asia: VN/22840/2022

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE LAIKSI ELINTARVIKEMARKKINALAIN MUUTTAMISESTA

Kaupan liitto ry ja Päivittäistavarakauppa ry (jäljempänä lausunnonantajat) kiittävät lausuntopyynnöstä otsikkoasiassa ja lausuvat kantanaan asiassa seuraavaa:

Yleistä

Lausunnonantajat katsovat, että perusteita elintarvikemarkkinalain varsinaiselle muuttamiselle ei ole, mutta nykylaissa esiintyvät epäselvyydet ja epäkohdat on perusteltua korjata.

Epäselvyyksiä ja epäkohtia nykylaissa, joiden korjaaminen on lausunnonantajien näemyksen mukaan perusteltua:

- Soveltamisalan kansainvälistä pakottavuutta koskeva 1 §:n 3 momentti, joka on sisällöltään ristiriidassa lain perusteluiden kanssa.
- Viranomaisen määritelmän (2 §:n 6 kohta) laajentaminen kattamaan kaikki relevantit viranomaistahot.
- Viranomaisten tulee olla lain soveltamisalan piirissä vastaavasti kuin yritysten, joten tiedonantovelvollisuuden ja valvontamahdollisuuksien tulee olla yhteneväiset.
 - Tietojenantovelvollisuus (13 §) tulee ulottaa viranomaisiin vastaavasti kuin yrityksiin.
 - Kohtuuttomiin sopimusehtoihin tulee voida puuttua myös viranomaispuolella (vrt. 4 §).

Muutoin katsomme, että elintarvikemarkkinalaki on ollut täysimääräisesti voimassa vasta toukokuun 2022 alusta lukien, eikä lain muuttamiselle näin lyhyen voimassaolon myötä ole perusteita. Tarvetta lain muuttamiselle ei tule myöskään EU:sta, sillä kauppapadirektiiviä ei ole muutettu. Lainsäädännön muuttamisen tulee kaikissa tilanteissa perustua perusteellisiin ja faktapohjaisiin vaikutusten arviointeihin, eikä sellaisia ole tässä lyhyessä ajassa voitu tehdä. Vaikutusten arvioinnin puute nimenomaisesti todetaan myös esitysluonnoksessa (kohta 5.1.).

Esitysluonnoksessa perustellaan lain muutoksen tarvetta sillä, että sopimuskäytäntöjen, pitkien valikoimajaksojen ja toimittajien heikon neuvotteluvoiman vuoksi kustannusten nousu käsillä olevassa tilanteessa ei ole siirtynyt ketjussa eteenpäin. Väitteen tueksi ei kuitenkaan esitetä selvityksiä, eikä sitä perustella millään tavalla. Väite on ristiriidassa hintojen avaamisesta ja tuottajahintojen kasvusta tehtyjen selvitysten kanssa (liite 1).

Kauppa on ryhtynyt toimenpiteisiin kustannuskriisin takia. Sopimuksia ja hintaneuvotte-
luita on avattu. Elintarvikemarkkinavaltuutetun johdolla on käyty myös neuvotteluja ja
asioita on viety eteenpäin ketterämmin kuin mitä lainsäädännöllä on mahdollista saavut-
taa. Valtuutetun puolueeton rooli ketjun toimijoita neuvovana ja ohjaavana tahona on
korostunut kriisin aikana.

Lausunnonantajat haluavat kiinnittää huomiota elintarvikemarkkinalain muuttamisen
lainsäädäntöprosessiin ja erityisesti sen avoimuuteen. Kyseessä on erittäin tärkeä laki
kaikille elintarvikemarkkinoilla toimiville tahoille, ja sillä on vaikutuksia tuhansiin sopi-
mussuhteisiin. Siksi on varsin poikkeuksellista, että laki valmistellaan kiireellä, vaikutus-
ten arvioinnit puuttuvat ja sidosryhmät sivuutetaan kokonaan lakimuutoksen valmiste-
lusta. Tämä ei ole omiaan lisäämään luottamusta lainsäädäntöprosessiin. On myös var-
sin erikoista, että lakimuutoksesta tiedotetaan medialle ennen sidosryhmiä. Kuulemisti-
laisuus sidosryhmille kutsuttiin koolle vuorokauden varoitusajalla ilman tietoa lakimuu-
toksen sisällöstä tai aitoa mahdollisuutta kommentoida sitä. Menettely ei täytä valtioneu-
voston periaatepäätöksen linjauksia säädösvalmistelun kuulemisesta.

Kommentteja pykäliin

Määritelmät (2 §):

Elintarvikemarkkinalaissa nykyisin oleva viranomaisen määritelmä ei ole riittävän kat-
tava, vaan olennaisia viranomaistahoja jää soveltamisalan ulkopuolelle. Nyt esitysluon-
noksessa määritelmä esitetään muutettavaksi hankintalain 5.1 pykälän 1-4 kohtien han-
kintayksikön määritelmää vastaavaksi. Lausunnonantajat kannattavat esitettyä muu-
tosta. Perusteluissa on kuitenkin syytä avata myös miksi hankintalain 5.1 pykälän 5
kohta rajataan määritelmän ulkopuolelle.

Maksuajat (2a §):

Lausunnonantajat vastustavat maksuaikojen lyhentämistä esitetyllä tavalla.

Esitysluonnoksessa esitetään, että Suomeen säädettäisiin elintarvikemarkkinoita kos-
kien huomattavasti lyhyemmät maksuajat kuin mitä kauppatapadirektiivi edellyttää, ja
mitä missään muussa Euroopan maassa on käytössä. Soveltamisalaa koskevaa elintar-
vikemarkkinalain 1 §:ää ei esitetä muutettavaksi esitysluonnoksessa. Näin ollen maksu-
aikoja koskeva sääntely tulee näkemyksemme mukaan sovellettavaksi riippumatta siitä,
minkä valtion lakia toimitussopimukseen muutoin sovelletaan (kansainvälinen pakotta-
vuus), kuitenkin niin, että lainkohtia ei sovelleta, jos tavarantoimittajan vuotuinen liike-
vaihto on yli 350 000 000 euroa ja ostaja on tätä suurempi.

Maksuajan lyhentämisen vaikutuksia tai sääntelyn ja tavoitteiden välistä syy-yhteyttä
maaloustuotteiden ja elintarvikkeiden kaupassa ei ole selvitetty. Kansainvälinen ulottu-
vuus on jäänyt kokonaan selvittämättä. Kuitenkin muutoksella on merkittävä vaikutus
koko elintarvikemarkkinaan, toimijoiden kansainväliseen kauppaan ja suomalaisten yri-
tysten kilpailukykyyn.

Esitysluonnoksessa sen sijaan todetaan, että nyt ehdotetut muutokset ovat mahdollisia
ilman pidempiaikaista selvittelyä (5.1). Maksuaikojen muuttamista koskevissa peruste-
luissa viitataan aikaisempiin selvityksiin ja oletetaan tilanteen olevan vastaava maata-
lous- ja elintarvikeketjussa. Kuitenkin aikaisemmat tutkimukset on tehty kotimaisille pk-
yrittäjille aikana ennen nykyisen elintarvikemarkkinalain voimassaoloa, ja tutkimukset
kattavat elinkeinoelämän yleisellä tasolla. Mikään ei perustele tutkimusten osalta, että

juuri elintarvikemarkkinoilla tarvittaisiin näin merkittävästi muusta elinkeinoelämästä poikkeavia maksuaikoja.

Elintarvikemarkkinavaltuutettua koskevat muutokset

Lausunnonantajat katsovat, että elintarvikemarkkinavaltuutetun asemaan pykälissä 5 ja 8 esitetyt muutokset ovat jo nykyisin perusteella mahdollisia, joten kyse on niiden osalta enemmän täsmennyksistä.

Pykälän 9 osalta toteamme, että nykyisin viranomaisen tulee neuvoa ja edistää sovintoa sääntelyn rikkomistilanteissa. Nyt viranomaisen toimivalta halutaan kuitenkin ulottaa lain rikkomuksia laajemmalle, kattaen yksityisten toimijoiden force majeure-ehtoon rinnastettävien sopimusehtojen tulkintatilanteissa avustamisen. Lausunnonantajat vastustavat laajennusta, sillä viranomaisen tehtävien tulee rajoittua lain noudattamisen valvomiseen.

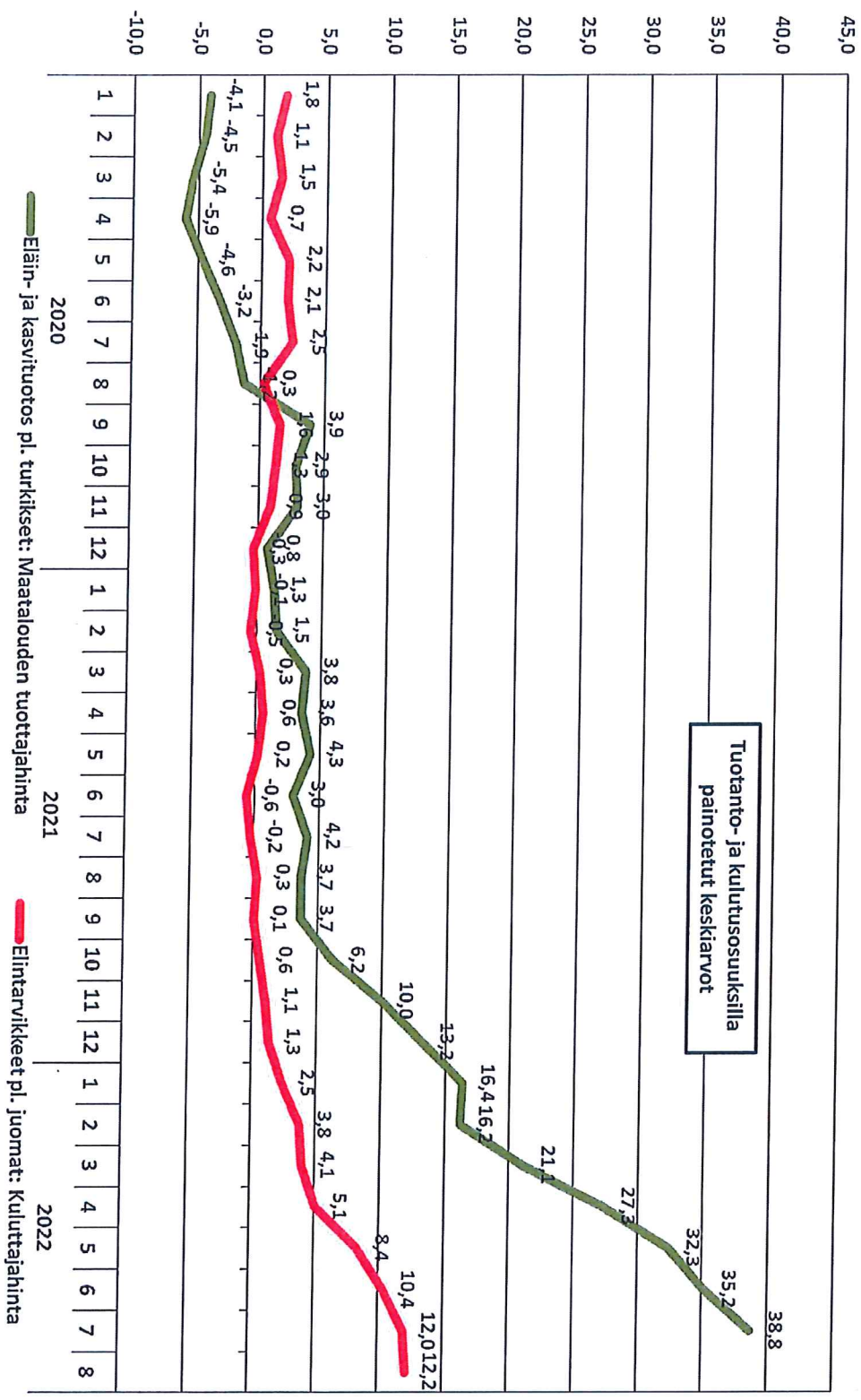
Kunnioittavasti

KAUPAN LIITTO RY
Mari Kiviniemi
toimitusjohtaja

PÄIVITTÄISTAVARAKAUPPA RY
Kari Luoto
toimitusjohtaja

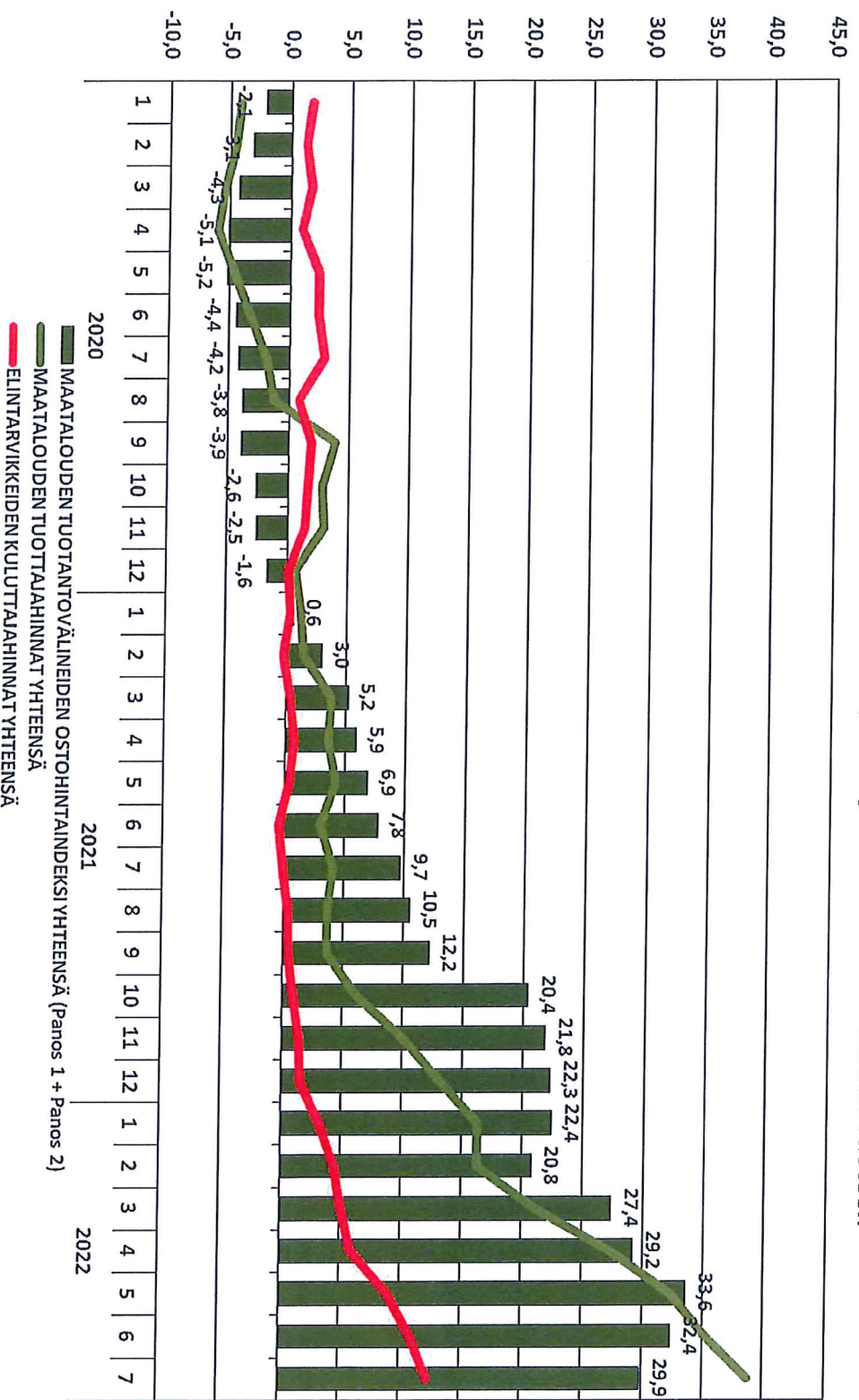
KIITE

Kaikki elintarvikkeet: Tuottaja- ja kuluttajahintojen muutos-% edelliseen vuoteen

Data lähde: Tilastokeskus

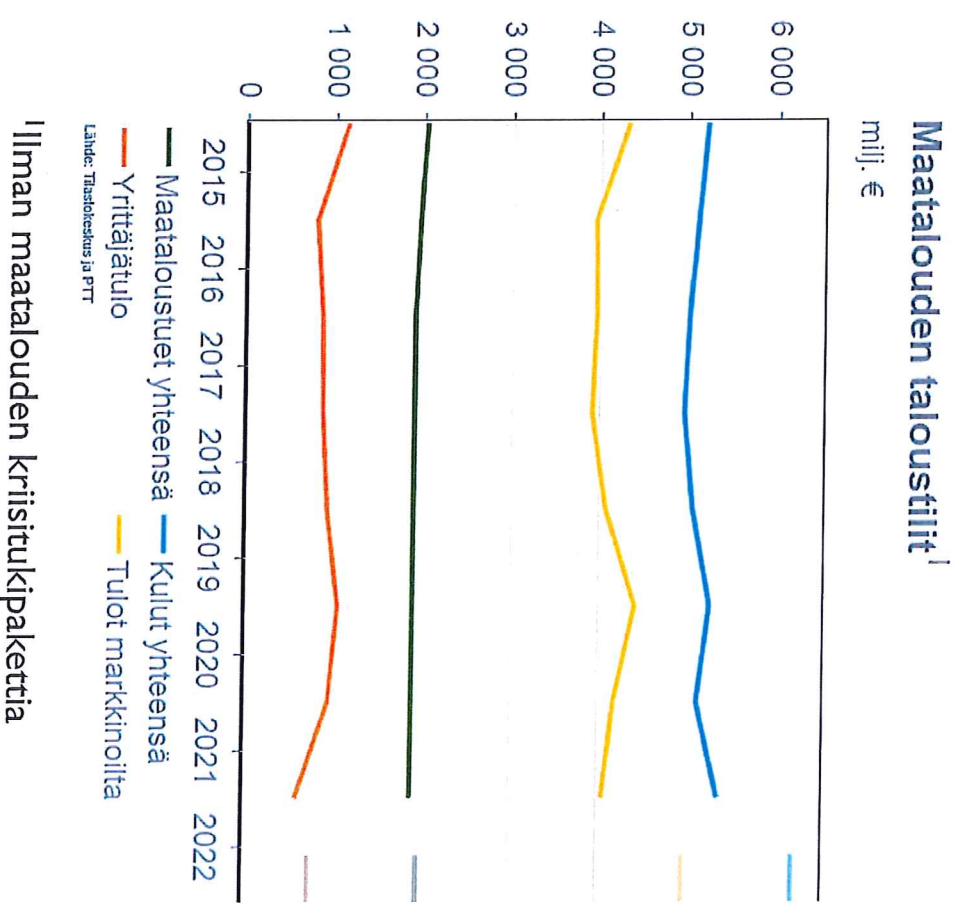
Tuotantopanosten vs. tuottaja- ja kuluttajahintojen muutos-% edelliseen vuoteen

Data lähde: Tilastokeskus

YRITTÄJÄTULO SÄILYY HEIKKONA

- Yrittäjätulo säilyy tänä vuonna nimellisesti edellisvuoden tasolla ilman valtion kevyällä myöntämää maatalouden kriisitukipakettia
- Kriisitukipaketti nostaa yrittäjätuloa tänä vuonna, mutta sen reaalista arvoa heikentää nopea inflaatiovauhti
- Maatalouden markkinatulot kasvavat tuottajahintojen nousun myötä
 - Sekä kasvinviljely- että kotieläintuotannon tulot kasvavat
- Tuotantopanosten kustannukset ja muut kulut kasvavat lähes miljardilla eurolla

27.9.2022

Maa- ja elintarviketalouden suhdanne-ennuste, syksy 2022